

VERSLAG ERFGOEDRAAD

23 februari 2026

Aanwezig:

[Redacted names]

Verontschuldigd:

[Redacted names]

Afwezig:

[Redacted names]

1. Verwelkoming en bedenking

Johnny verwelkomt iedereen en wenst de Erfgoedraad een goed nieuw jaar.

De vraag wordt gesteld of mensen die standaard niet naar de vergadering komen zonder verwittigen, moeten blijven uitgenodigd worden. Volgens de statuten kunnen mensen die herhaaldelijk en zonder verontschuldiging niet aanwezig zijn, uit de Erfgoedraad kunnen gezet worden. Dit zal in de toekomst bekeken worden.

2. Verslag vorige vergadering:

Het verslag wordt goedgekeurd.

3. Kapellen

Kapel van de Verlosser:

Eind vorig jaar werd vastgesteld dat de winterlinde dusdanig aangetast was dat deze een acuut gevaar vormde. Daarom werd 10 december door het CBS besloten tot een noodkap. Er werd een infopaneel op de site geplaatst, er werd een persbericht gemaakt, bewonersbrief gepost en via sociale media werd er gecommuniceerd. Op 17 december werd de boom gekapt. De boom was dusdanig beschadigd dat er geen hout gered kon worden. Er kon zelfs niet meer vastgesteld worden hoe oud de boom was, aangezien deze volledig hol was.

Zoals aangehaald in de vorige vergadering wordt er nu een nieuwe visie opgemaakt voor de gehele site. De IOED heeft een schadevaststelling doorgestuurd naar het agentschap omdat er tot kap moest overgegaan worden. Gelijktijdig hebben ze het volledige verhaal van de nieuwe site besproken. Het voorstel van de eik werd ook besproken, maar het Agentschap wil toch een Winterlinde aangezien de site dusdanig geregistreerd is. Om het verhaal van de eik toch niet volledig los te laten, zal er gekeken worden of er knoteiken kunnen gebruikt worden in de haag.

Er wordt nu gekeken of er gekozen wordt voor een nieuwe boom of dat er een boom met erfgoed DNA opgekweekt wordt. Een erfgoedboom opkweken kost gemiddeld 5 keer meer dan een nieuwe boom en het zou zeer lang duren voor de boom wat gegroeid is. De Erfgoedraad kiest liever voor een nieuwe boom die toch al wat grootte heeft.

Er wordt eveneens onderzoek gedaan of er subsidies kunnen gekregen worden voor de ontwikkeling van deze site. Zonder premies of subsidies zou de ontwikkeling van de site rond de € 25.000 kosten. Maar dit kan in verschillende fases.

Sint-Rochuskapel:

(Kapel is vastgesteld bouwkundig erfgoed; kapelboom staat in wetenschappelijke inventaris.)

De interieurwerken kunnen momenteel niet gesubsidieerd worden door de provincie. Er werd gekeken of deze in eigen beheer uitgevoerd konden worden, maar deze blijken toch ernstiger dan initieel gedacht. Vandaag kwam Monumentenwacht kijken naar het pleisterwerk. Ze gaan bekijken in het kader van nazorg of er via die weg eventuele subsidies/premies mogelijk zijn en of dat de monumentenploeg hier verder in kan helpen. In de loop van de week zouden we meer weten. Als het niet lukt onder dit concept zal er budgettair naar mogelijkheden gezocht worden.

Het hout is intussen behandeld door de technische dienst.

De stoelen uit de pastorie van Kortenaken worden geplaatst in de kapel als de interieurwerken zijn uitgevoerd.

Er werd een nieuw klokje gekocht. Dit zal bij de opening in het ruitertje van de kapel gehangen worden. Voor de opening van de kapel wordt gekeken om eventueel opnieuw de vrijwilligers van kruisen en kapellen uit te nodigen en hier nog informatie te geven over het subsidiereglement voor het onderhoud van klein religieus erfgoed. De Erfgoedraad vindt dit een goed idee.

Heilig Kruis Kapel Stok

Het dossier ligt momenteel tijdelijk stil in afwachting van een duidelijke richtlijn van de provincie over de inhoud en vorm van de vereiste visienota voor de subsidieaanvraag. Tine bereidt deze visienota voor en wacht op verdere verduidelijking vanuit de provincie.

Monumentenwacht heeft het dossier ook bekeken. In het inspectierapport staat dat de hoeve eerst moet aangepakt worden alvorens de kapel kan gerestaureerd worden. Omwille van deze reden kunnen er enkel subsidies gegeven worden als de hoeve ook aangepakt wordt.

Het dak van de hoeve is intussen deels ingestort, dit was reeds in slechte staat. De bewoners stellen de aanleg van het fietspad verantwoordelijk. Expertise moet hier nog ter plaatse komen. Dit dossier zal dus even stil liggen.

Heiboskapellen

Het project is goedgekeurd als 360°-erfgoedproject. Natuurpunt is ook enthousiast en wil meewerken en wil nog op zoek gaan naar extra subsidiekanalen. Het project omvat onder meer de dreven, de poorten en de kapellen. De kapelletjes zouden van 1920 dateren.

De eerste kapel heeft het beeld van Jezus en in de tweede kapel staat een beeld van Maria. Bea heeft de familie Bourman bezocht maar heeft hier geen extra info verkregen. Ze heeft nu nog een gesprek gepland over de kleur van de beelden. De kapellen zelf zouden altijd wit zijn geweest.

Kapel op de Schansstraat

De Erfgoedraad formuleerde na de vorige vergadering het formele advies om deze beslissing te herzien voor de schenking van de kapel aan de Schansstraat. Het College wenst – gelet op de kosten van een notariële akte geraamd op 2500 euro – de kapel van de Schansstraat niet over te nemen. Het college wenst ook geen precedent te scheppen omdat er nog dergelijke

kapellen op privaat domein staan. Het college engageert zich wel om de kapellen op het grondgebied blijvend te ondersteunen/onderhouden.

Patrick vraagt of de burgemeester niet kan optreden als notaris. Niels geeft aan dat dit dikwijls problemen kan opleveren en dat dit niet meer gedaan wordt.

Er is aan de eigenaar aangeraden om contact op te nemen met zijn notaris, maar hij zou dit op heden niet gedaan hebben. Patrick bekijkt of er mogelijkheden bestaan rond schenkingen met aanvaarding door de Gemeenteraad.

4. Adviezen

De Erfgoedraad stelde vorige vergadering de vraag aan het CBS een duidelijk standpunt over de monumenten voor het gemeentehuis. Het College beslist dat de monumenten voor het gemeentehuis behouden blijven ook bij de mogelijke ontwikkeling van het perceel van de pastorijsite.

Er werd eveneens toelichting gevraagd waarom er op 11 november enkel bloemen werden gelegd bij het monument van Kortenaken en niet bij de andere graven of monumenten. Het college wenst op 1 centrale plaats een eerbetoon te houden voor de ganse gemeente en gaat dan ook zijn werkwijze van 2025 behouden inzake het neerleggen van bloemen ter ere van wapenstilstand. Marijke vindt het jammer dat er niet meer respect betuigd wordt aan de verschillende monumenten. De vereniging organiseert de herdenkingen wel nog elk jaar aan elke gedenksteen. Patrick geeft aan dat er zo wordt bekeken dat enkel de mensen van Kortenaken tellen en niet de andere deelgemeentes. Kan er anders niet jaarlijks afgewisseld worden? Dit is eerder uit praktische overwegingen. Nu is dit immers gekoppeld aan de misviering.

De vraag wordt gesteld of de doedelzakspelers niet weg kunnen gelaten worden op de herdenking. Met dit budget zouden er wel overal bloemen gelegd kunnen worden? Misschien kan de fanfare van Hoeleden ook gevraagd worden om te spelen als er daar bloemen worden neergelegd. Als er voorstellen zijn om meer ruchtbaarheid aan de herdenkingen te geven, zijn deze welkom. Sven geeft aan dat het niet alleen belangrijk om veel volk voor op de been te brengen, maar dat het leggen van bloemen meer een teken van respect is.

5. Erfgoedcel

Erfgoed is in ons land sterk opgesplitst in onroerend en roerend of cultureel erfgoed. Voor het onroerend erfgoed hebben we reeds een goede samenwerking met de IOED. Voor het immaterieel en cultureel erfgoed is er momenteel geen ondersteuning. Dit zou kunnen opgenomen worden door een Erfgoedcel. Zij kunnen de gemeentes intergemeentelijk ondersteunen om te werken rond immaterieel en cultureel erfgoed. Erfgoedverenigingen, zoals de Vaderlandslievende vereniging en Sint-Sebastiaansgilde en de Erfgoedraad kunnen ondersteund worden.

Er wordt nu een voorstel gedaan om een projectvereniging op te richten met de IOED enerzijds en een Erfgoedcel anderzijds. Deze zouden een gedeeld werkgebied hebben van 6 gemeentes. De middelen voor de Erfgoedcel komen van het departement van Cultuur. De middelen voor de IOED komen van het Agentschap Onroerend Erfgoed.

Er is intussen al heel wat voorbereidend werk gedaan om de strategische en operationele doelstellingen op te maken. Deze worden overlopen met de Erfgoedraad om te kijken of alle noden opgevangen worden. Het volledige overzicht van de doelstellingen wordt toegevoegd aan het verslag.

Er wordt vooral gewerkt rond:

- het borgen van kennis en het inventariseren van ons Erfgoed. Onder andere het onderzoek naar een gezamenlijk Erfgoeddepot wordt hierbij opgenomen. Dit is een nood die reeds verschillende jaren en bij verschillende gemeentes leeft.
- Het verbinden van de inwoners in de streek in al hun diversiteit rond cultureel erfgoed. Dit houdt vooral ontsluiting in met brede en laagdrempelige activiteiten en communicatie.
- Erfgoed in de regio als grensstreek -> oorlogsverleden, migratieverleden. De Erfgoedraad vraagt of er onder dit thema niets kan gebeuren rond de oude plaatsnamen, bv. de Hot, Ding, Konijnenberg, ... Dit wordt meegenomen naar de plangroep.
- Landbouwerfgoed, vakmanschap, streekgerechten, ...
- Immateriële religieus erfgoed -> kapellen, ...
- Erfgoedcel als solide organisatie.

De Erfgoedraad vindt dat dit alles omvat.

Chris Vranckx vraagt of het op termijn de bedoeling wordt om een streekmuseum op te richten? Het doel is om te inventariseren, te ontsluiten en te bewaren. De manier waarop staat nog niet vast.

Jan heeft een voorstel voor het erfgoedproject in 2027, dan is het 70 jaar geleden dat er hier een historische stoet is doorgegaan toen Carolien Quintens Fierens 100 jaar is geworden, 40 jaar later werd haar zoon ook 100 jaar. Er zijn nog videocassettes van. Er waren allemaal praalwagens waar alle ambachten werden uitgebeeld. Het programmaboekje bestaat ook nog. Manille heeft nog dia's van die stoet. Er werden foto's verkocht om alles te bekostigen. Marijke stelt voor om misschien eerst na te vragen bij de kinderen. Dit project zou volledig kunnen kaderen in de werking van de erfgoedcel

6. Project Kortenaken Herinnert door de ogen van een kind

In januari kwam een werkgroep samen om hiermee aan de slag te gaan. Er werd besloten om de verhalen uit het boek Kortenaken Herinnert vanuit het oogpunt van de kinderen die voorkomen in het boek te vertellen. Het verhaal van Manille Buvens wordt gebruikt als basis aangezien dit zeer vlot leest en uit de eerste hand het verhaal van een kind tijdens de oorlog verteld. Daarnaast wordt het hoofdstuk 'Van hier naar de kampen', aangehaald vanuit het verhaal van de 8 jarige Leopold Andries die boterhammen naar zijn papa bracht in de molen toen deze opgepakt werd door de Gestapo. Het verhaal van het verzet wordt verteld vanuit de zonen van Franciscus Vandijck en het verhaal van de collaboratie vanuit het oogpunt van Anna Lenaerts.

Om het verhaal visueel aantrekkelijk te maken voor kinderen werden er prenten ontwikkeld die het verhaal illustreren. Door deze te bundelen met het verhaal zouden we dit ook als boek kunnen laten inbinden en aan de scholen cadeau doen om ook de volgende jaren hiermee aan de slag te gaan. Ook in de bibliotheek zouden we dit boek ter beschikking kunnen leggen.

Aan elke school zal in de week van 8 mei het boek voorgelezen worden door Chris Tutenel, Chris Vranck en Tina. Manille wil ook meegaan. Na het verhaal wordt Manille voorgesteld als de jongen uit het boek. Om naast het verhaal en de prenten nog meer beleving toe te voegen zal er, cfr. de verwijzing op het einde van het boek, corned beef uit een gamel geserveerd worden aan de kinderen.

De Erfgoedraad wil liefst voor elke leerkracht van elke school een exemplaar voorzien en voor de bib. Dit mag gedrukt worden op een goede kwaliteit, voor de kinderen kan het verhaal digitaal en gratis ter beschikking gesteld worden.

De vraag wordt gesteld of er een educatieve bundel bij moet gemaakt worden? De aanzet is gegeven. De leerkrachten kunnen hier zelf verder mee aan de slag.

7. Archeologiedagen

Op zondag 31 mei organiseren de gemeente Kortenaken en IOED Zuid-Hageland voor het eerst Archeologiedagen in Kortenaken. Het evenement zal plaatsvinden in GC Den Hoek in Kortenaken. Naast enkele informatiestanden willen we van deze dag ook een interactieve beleving maken, met een duidelijke focus op families en voor beginnende metaaldetectoristen.

In dat kader voorzien we een locatie waar bezoekers op een laagdrempelige manier kunnen kennismaken met metaaldetectie in relatie tot archeologie. Dit zal in samenwerking gebeuren met H.A.L.

De activiteit wordt tweeledig opgevat. Enerzijds willen we een afgebakend perceel voorzien waar enkele muntjes worden uitgestrooid, zodat kinderen deze kunnen opsporen en zo spelenderwijs in contact komen met metaaldetectie en archeologie. Anderzijds zouden bezoekers op het overige perceel vrij mogen zoeken, onder deskundige begeleiding. Eventuele vondsten worden steeds gedetecteerd, deskundig gereinigd en gedetermineerd. In onderling overleg kan worden afgesproken wat er met de vondsten gebeurt (bijvoorbeeld overdracht aan het Vlaams Gewest of behoud binnen de gemeente). Er zal nooit dieper dan één spadesteek worden gegraven en het volledige terrein wordt nadien zorgvuldig in de oorspronkelijke staat hersteld. We hebben intussen al goedkeuring voor het gebruik van de percelen.

8. Erfgoedproject 2026 : “Brouwerij Alen – Gebotteld voor de Toekomst”

Op 21 januari kwam de werkgroep samen voor het project ronde de brouwerij van Alen. Hierbij het verslag:

Historische context

Bijna 100 jaar geleden, in 1928, kwamen Jef Alen en zijn vrouw naar Waanrode om er een brouwerij op te starten. De brouwerij bleef actief tot in de jaren 1970. In die periode hebben veel inwoners van de gemeente er gewerkt. Het zou jammer zijn mocht deze lokale en sociale geschiedenis verloren gaan.

De brouwerij bestond bovendien al vóór 1928. Toen was het een kleine brouwerij van Vanderijcken, wat aantoont dat de brouwtraditie op deze site nog ouder is.

Tentoonstelling

Er kan een tentoonstelling worden voorbereid rond de geschiedenis van de brouwerij. Er is nog voldoende authentiek materiaal beschikbaar, zoals:

- attributen uit de brouwerij
- glazen
- reclameborden
- flessen
- etiketten

Daarnaast blijkt dat er in de gemeente nog veel materiaal in privébezit is. Enkele jaren geleden stond er op Boerenrock zelfs een standje met materiaal van de brouwerij, wat aantoont dat er nog heel wat erfgoed circuleert.

Verhalen en getuigenissen

Het zou bijzonder boeiend zijn om de geschiedenis aan te vullen met verhalen en interviews van mensen die in de brouwerij gewerkt hebben. Helaas zijn veel van deze mensen ondertussen overleden. Velen kwamen destijds helpen toen ze al met pensioen waren, en de brouwerij sloot ongeveer 45 jaar geleden.

Toch blijft het waardevol om mensen aan het woord te laten.

Monique maakte al een samenvatting van wat haar mama hierover vertelde. Samen met de familie kan het verhaal van de brouwerij verder worden samengesteld en aangevuld.

Blijvend erfgoedelement: kijkkast

Er wordt voorgesteld om een kijkkast te installeren als blijvend herinneringselement, mogelijk:

- in de cafetaria van De Vruen, of
- aan de ingang van Bergendal

De vraag stelt zich of de kijkkast een venster kan vervangen. Daarbij moet rekening worden gehouden met het risico dat etiketten en papier te snel vergelen door lichtinval.

Er is voldoende materiaal beschikbaar om de kijkkast te vullen. De exacte selectie en het aantal stukken moet nog bepaald worden.

Vroeger hing er ook een plaatje dat verwees naar de voormalige brouwerij, maar dit is ondertussen verwijderd. Mogelijk kan dit opnieuw worden aangebracht. Dit initiatief zou destijds van de Culturele Dorpsraad zijn uitgegaan.

De tentoonstelling zal dienen als inhuldiging van de kijkkast, maar zal inhoudelijk uitgebreider zijn.

Visuele elementen

- Mogelijk kan er buiten een grote historische foto worden geplaatst van hoe de brouwerij er vroeger uitzag, eventueel met haken en een groot spandoek.
- De site bestaat nog uit de originele muren, waarin het glas verwerkt zit, wat de erfgoedwaarde versterkt. Er kan gekeken worden in welke mate dit meegenomen kan worden in de voorstelling.
- Er wordt nagegaan of André Eyletten of andere inwoners nog foto's van de binnenkant van de brouwerij bezitten.

Archiefonderzoek

Er wordt nagegaan of:

- de plannen van de brouwerij nog beschikbaar zijn (misschien in het archief)
- de aankoopakte terug te vinden is (mogelijk in het bezit van Monique)

Extra ideeën

- Mogelijkheid om een biertje zoals vroeger opnieuw te brouwen. Het is onzeker of het originele recept nog bestaat. In Wellen werd een gelijkaardig initiatief genomen waarbij een oud recept werd gereconstrueerd en opnieuw uitgebracht.
- Bert Kruismans heeft een voorstelling ontwikkeld over bier en brouwerijen. Hij wil dit personaliseren met info over de brouwerij van Alen. Dit kan gecombineerd worden met de tentoonstelling en persoonlijke verhalen.
- De geschiedenis kan gebundeld worden in een geïllustreerde brochure met foto's en verhalen.
- Een buurman vertelde dat er vroeger tientallen cafés waren in de omgeving, misschien kunnen die verhalen ook meegenomen worden.
- Jan gaf aan dat er ook in de Hanenstraat een brouwerij was. De vraag wordt gesteld of dit mee betrokken kan worden. Wim vermeldt dat de provincie hierover ooit een boek heeft uitgegeven. De huidige eigenaars werden reeds gecontacteerd om mee te werken bij het project Bakken en Brouwen enkele jaren geleden maar deze stonden daar toen niet echt voor open.

Planning (voorstel)

- April: oproep lanceren voor verhalen, foto's en materialen over brouwerijen en cafés in Waanrode
- Zomerperiode: verzamelen van materiaal en inhoudelijk overzicht maken
- Najaar: realisatie kijkkast, tentoonstelling en voorstelling

Praktisch & budget

- Offertes opvragen voor de kijkkast
 - vermoedelijke afmetingen: 80 à 100 cm (breedte) x 200 cm (hoogte) x 40 cm (diepte)
 - locatie: ingang Bergendal of cafetaria
- Foto-spandoek met kader
- Onderzoeken of er subsidiemogelijkheden zijn, zoals:
 - LEADER
 - Buurten op den Buiten
 - andere erfgoed- of cultuurprojectsubsidies

De volgende vergadering gaat door op woensdag 6 mei om 14u in GC Bergendal

9. Herbestemming kerk Hoeleden

Op 10 februari vond, in aanwezigheid van het bestuur, aannemer en architect, de startvergadering plaats van de werken aan de kerk.

De laatste misviering gaat door op 25/04/2026 om 18u. Pastoor Jan zegt dat er dan een speciale procedure van viering wordt gedaan, het is een kerkelijke procedure. De kerk wordt onttrokken aan de eredienst, niet zozeer ontwaard. Vanaf 26/04 kan de kerk leeggemaakt worden. Voorafgaandelijk kunnen uiteraard zolders en zijkamers wel al leeg gemaakt worden. De inventaris is in opmaak door Parcum. De kerkraad beslist wat er met de inboedel gebeurt. In de loop van mei / juni volgt de overdracht van de sleutel(s)

en staat de aanvang der werken gepland. Hopelijk volgt de opening van de herbestemde kerk in de zomer van 2027.

10. Varia

- Marijke heeft iemand aan de deur gehad die vroeg waar de tekst, van Jozef Blockmans in het boek van Kortenaken Herinnert, komt. Deze persoon geeft aan dat de inhoud niet klopt. Volgens de zoon is hij tot in Leuven gebracht en is door de zus van de baron, Marie-Isabelle De Wouters d'Oplinter vrijgekocht en naar huis mogen komen. Een tijd later is hij met zijn fiets gaan kijken naar een neergestort vliegtuig. Hij is als werkweigeraar opnieuw opgepakt. Maar is door de vrijbrief terug vrijgelaten. Hij is dus nooit van een trein gesprongen. Van Theofiel Jordens is hij niet helemaal zeker, deze zou misschien wel van de trein gesprongen zijn en zo verdronken zijn. Het is bladzijde 135, dit werd geschreven door Johnny Anthoons aan hem wordt gevraagd van waar de info komt. Dit wordt aan Marijke medegedeeld. Bij een eventuele herdruk kan dit aangepast worden.
- Bea geeft aan dat er ook enkele stukjes van het verhaal van Maria Degeest niet zouden kloppen. Bea vraagt aan haar mama om dit te herschrijven en dan wordt dit bezorgd en aangepast.
- In Halen en Zoutleeuw hebben ze verzamelplakboeken gemaakt over het Erfgoed. Dit is in samenwerking met een winkel, als mensen dan voor x aantal euro aankopen doen, dan krijgen ze stickers met foto's die ze dan kunnen verzamelen en zo hun boek kunnen vervolledigen. Dit is een idee dat mee kan genomen worden naar een volgend jaar.

Volgende vergadering: maandag 18/05/2026 om 19.30u. raadszaal gemeentehuis Kortenaken

Verslag: Luyckx T.